

Torsdag 20. november

Lagtingssalen – Stortinget

Publisert med forbehold om endringer under fremførelsen.

Innledning – Stortingsseminar om barns deltakelse

Først av alt – Gratulerer så mye med dagen alle sammen.

Dette er en historisk dag – og det er morsomt å få feire denne sammen med dere alle sammen.

Takk til Stortingspresidenten - både for å ta anbefalingen fra Nordisk råd på alvor ved å markere Barnekonvensjonens 25 års dag, og for å stille den ærverdige Lagtingssalen til disposisjon.

Men også for å sette barns deltakelse og medbestemmelse på dagsorden. Barns rett til å

si sin mening handler jo om det sentrale i barnekonvensjonen. Nemlig å anerkjenne barn som egne rettighetshavere. På lik linje med voksne.

Hvordan skal beslutningstakere, politikere og andre kunne fatte de riktige vedtakene og beslutningene for barn, hvis de ikke hører på hva de har å si?

Barnekonvensjonen

For 25 år siden, i dag ga statsledere fra hele verden et løfte til verdens barn. De lovet å gjøre alt de kunne for å beskytte og respektere barn rettigheter. Det som senere skulle bli verdens mest tilsluttede menneskerettighetskonvensjon så dagens lys.

Barnekonvensjonen – som var det første internasjonale rettslig bindende dokumentet om barns rettigheter. Prosessen med å etablere barnekonvensjonen startet allerede i 1978. Polen

var den staten som først tok initiativ til barnekonvensjonen, og som ledet mye av prosessen i FN.

Den opprinnelige planen var at konvensjonen skulle være klar til FNs barneår i 1979. Som er samme år som norske barn for første gang fikk barnas rettigheter inn i tv-skjermen servert av Jon Blund, som Stortingspresidenten minnet oss på.

De fire generelle prinsippene:

- Om ikke-diskriminering
- Barnets beste
- Barns rett til liv, overlevelse og optimal utvikling og-
- Barns rett til å bli hørt

Representerer de mest sentrale delene av barnekonvensjonen. Viktigheten av disse vil nok variere, og i deler av verden utenfor Norge er nok retten til liv mer påtrengende enn her hjemme

Men mye positivt har skjedd også på det feltet siden 1989:

Verden har klart å:

- redusere antallet barn som dør før de fyller fem år med nesten halvparten de siste 25 årene. Barnedødeligheten er redusert fra 90 per 1000 fødte barn, til 46 per 1000 fødte barn.
- Verden har nesten klart å utrydde alvorlige barnesykdommer som polio.
- Redusert antallet ekstremt fattige fra 48 til 18 prosent av verdens befolkning
- Redusert antallet barn i alderen 5-17 år involvert i barnearbeid med en tredjedel

- 40 prosent færre barn er i dag fratatt retten til skolegang sammenlignet med i 1989.

Dette viser at de løftene som ble gitt i 1989 har båret frukter.

I dag er Barnekonvensjonen den mest tilsluttede av alle menneskerettighetskonvensjoner med i alt 194 staters tilslutning.

Alle land i verden bortsett fra USA, Somalia og Sør Sudan har ratifisert konvensjonen. Det viser at å fremme og respektere barns rettigheter er noe verdens ledere har klart å bli enige om.

Barnekonvensjonen er først og fremst en rettighetskatalog for barn og unge.

Men samtidig er den et rammeverk for hvordan stater skal beskytte barn, og ivareta deres stilling som selvstendige rettighetshavere. Den er en

oppskrift i nasjonsbygging, som tidligere barneombud Trond Waage har sagt.

Vi måler jo ofte stater etter hvordan de er i stand til å sørge for sine svakeste. Gjennom å anerkjenne og beskytte barn slik dette er beskrevet i barnekonvensjonen, kommer vi dit at vi klarer å ivareta alle barna på en forsvarlig måte.

Selv om verden har oppnådd mye for barna de siste 25 årene, er det et faktum at vi har en lang vei å gå før alle verdens barn får sine grunnleggende rettigheter respektert og overholdt.

- Fortsatt dør 17 000 barn under fem år hver dag. Halvparten av disse er relatert til underernæring
- 58 millioner barn får ikke ivaretatt sin rett til grunnskoleutdanning.

- En tredjedel av verdens barn er underutviklet, fysisk og mentalt, som følge av at de ble kronisk underernært i sine første leveår.

Det gjenstår med andre ord fortsatt mye før verdens ledere har innfridd løfte som ble gitt i 1989.

Vi i UNICEF jobber kontinuerlig med å forbedre situasjonen til verdens barn. Utfordringene er store, men vi er på riktig vei, det gjelder bare å holde tempoet oppe.

Barnekonvensjonen gir oss også en oppskrift med på veien. Det handler om å innfri barns grunnleggende rettigheter.

I Norge

Barnekonvensjonen har en sterk stilling i Norge. Norge var tidlig ute med å ratifisere barnekonvensjonen da dette ble gjort 7. februar 1991.

Norge ratifiserte også tidlig de to første tilleggsprotokollene om menneskehandel med barn 2. oktober 2001, og om barn i væpnet konflikt som ble ratifisert 23. september 2003. Foreløpig har Norge imidlertid ikke tatt stilling til om de vil ratifisere den tredje tilleggsprotokollen om individklagerett, men vi skal gjøre alt vi kan for at dette skal skje i løpet av 2015.

Det vil bidra til en ytterligere styrking av barns rettssikkerhet, og sikre at barn, på lik linje med voksne gis mulighet til å klage inn brudd på sine menneskerettigheter til et overnasjonalt organ.

Barnekonvensjonen er ikke bare norsk lov, den skal også ha fortrinn foran annen norsk lovgiving. Dette medfører at barnekonvensjonens

bestemmelser skal gå foran dersom det er konflikt mellom norsk rett og barnekonvensjonen.

I denne forbindelse ble det foretatt endringer i en rekke andre norske lover for å synliggjøre konvensjonens bestemmelser. Eksempler på dette finner vi i barneloven, barnevernloven, straffeloven, utlendingsloven m.fl

I praksis har vi sett at en rekke av våre lover har blitt endret for å harmonere med barnekonvensjonen. Blant annet ble

- opplæringsloven endret i 1999 for å sikre at også barn uten lovlig opphold i Norge fikk rett til grunnskoleopplæring. Denne lovendringen kom som en direkte konsekvens av barnekomiteens kritikk av Norge.
- I 1992 ble det også foretatt endringer i plan- og bygningsloven for å sikre barns

aktive medvirkning i kommunale
planprosesser

- Og innføringen av prinsippet om barnets beste i utlendingssaker i 2008, som understreker at barnets beste skal være et grunnleggende hensyn ved vurderinger om opphold for barn.
- Barns rett til å si sin mening, og at denne skal tillegges vekt, er også styrket i saker om hvor barnet skal bo fast i foreldretvistsaker.
- Og ikke minst de nylige endringene av Grunnloven, hvor flere av barns sentrale rettigheter ble tatt inn i Grunnloven.
- Dette er eksempler som viser at barns rettigheter har blitt styrket som en direkte

konsekvens av at Norge ratifiserte barnekonvensjonen.

I tillegg har vi flere eksempler på at Høyesterett i stadig økende grad gir barnekonvensjonen en selvstendig plass i Høyesteretts argumentasjon. Dette viser at barnekonvensjonen har reell verdi, også for barn i Norge.

Men vi ser også eksempler på at norske myndigheter ikke klarer å innfri barns rettigheter etter barnekonvensjonen. FNs barnekomité har gitt Norge flere konkrete anbefalinger på områder hvor det fortsatt gjenstår mye før våre barn har den nødvendige beskyttelse.

- Alt for mange barn i Norge opplever mobbing, vold og overgrep, uten at det offentlige klarer å gripe inn og beskytte disse barna på en måte som ivaretar deres rettigheter.

- Barn med store hjelpebehov opplever geografiske ulikheter i tilbudet som gis, og
- Sosial eksklusjon som følge av fattigdom bidrar til å redusere barns adgang til å få innfridd flere av sine rettigheter.

Dette viser at det fortsatt er behov for å heve fanen for barns rettigheter, selv i 2014.

Men også når det gjelder barns rett til å si sin mening er det behov for å se på hvordan vi sammen kan bidra til å sikre barns rett til å få fremmet sine synspunkter.

Artikkel 12 i barnekonvensjonen gir barn en ubetinget rett til å si sin mening i alle saker som angår dem.

Både i barnehage og skole, på institusjoner for barn, og i lokalsamfunn fattes beslutninger som i aller høyeste grad berører barn, men hvor

systemet som skal sikre at det tas hensyn til barnas synspunkter ikke alltid fungerer.

Gjennom å ivareta og respektere barns rett til å si sin mening, og til reell medvirkning, viser vi også at vi tar barn på alvor.

Dette mener vi i UNICEF Norge er en viktig forutsetning for å anerkjenne barn som selvstendige rettighetshavere, og noe FN anbefalte i sine avsluttende merknader til den norske regjeringen i 2010.

Valgordningen gir oss voksen muligheten til å stemme frem de menneskene vi mener er best i stand til å ivareta våre interesser, og til å snakke på våre vegne i politiske situasjoner.

Men en femtedel av landets innbyggere er barn, som mangler tilgang til denne viktige arenaen, og de blir ofte tilsidesatt når beslutninger skal tas i saker som omhandler dem.

Spørsmålet blir da hvordan vi likevel skal klare å ivareta deres rett til deltakelse og retten til å bli hørt i forhold som angår dem.

Det har vært gjort forsøk med stemmerett til barn ned til 16 år. Noe som bidro til stort engasjement, og høy valgdeltakelse blant de barna som fikk anledning til å stemme.

Dette viser at barn ønsker å bidra i samfunnsutviklingen, når de gis mulighet til dette.

Uavhengig at hvordan stemmerettsreglene utvikler seg er det viktig at vi har mekanismer som ivaretar barns stemme i saker som angår dem.

Dette er ikke minst viktig i nasjonalforsamlingen, hvor mange av sakene som behandles angår barn, enten direkte eller indirekte.

Vi er derfor glad for at vi sammen med Presidentskapet har fått i stand dette seminaret. Som vi håper kan bidra til å løfte frem muligheter og eksempler på hvordan vi bedre kan inkludere barn i saker som omhandler dem, også i nasjonalforsamlingen.

Vi vil også rette en stor takk til Nordisk Råd, som gjennom sin anbefaling åpnet for muligheten til at vi nå markerer barnekonvensjonen og barns rett til deltakelse i flere Nordiske land.

Vi har flere spennende innledere her i dag, og selvfølgelig har stemmen til barn og unge selv fått en naturlig plass.

Det er satt av tid til spørsmål og kommentarer fra salen mot slutten av seminaret. Så jeg vil be dere om å notere ned eventuelle spørsmål dere måtte ha til det.

Vi er så heldig at vi har fået besøg fra UNICEFs hovedkontor i New York her i dag. Og med det vil jeg gå over til engelsk:

David Ponet manages UNICEF's parliamentary engagement portfolio at headquarters level. He advises UNICEF staff on the workings of parliaments and helps UNICEF country offices craft engagement strategies to bolster their work with parliament. Additionally, he has researched and authored knowledge products for parliamentarians as part of an effort to enhance their capacity to govern effectively. He was the author of the joint UNICEF and IPU – the Inter-parliamentary Unions joint publication "A Handbook on Child Participation in Parliament."

You are very welcome, David.